

ՓՈՔԻ ՄՅԵՐ. ԸՆԴՎՁՈՂ, ԹԵ՞ ՕՏԱՐՎԱԾ ՀԵՐՈՍ

Էպոսի կերպարների քննությունն անսահման հնարավորություններ է ընձեռում ազգային հոգեկերտվածքի ուսումնասիրման տեսանկյունից, այն թույլ է տալիս ներթափանցել էպոսաստեղծ ժողովրդի ենթագիտակցական և անգիտակցական ոլորտներ և վերծանել այդ գաղտնարանի ծածկագրերը: «Ժողովրդի հոգին հասկանալու համար հարկավոր է ներթափանցել նրա երազների մեջ: Ժողովրդի երազներն են նրա էպոսը, նրա հեքիաթները, նրա պոեզիան: ... Ժողովրդի ենթագիտակցական հոգին էպոսում արտահայտում է այն ամենը, ինչը նա ծածուկ է տեսնում և ինչից վախենում է: Այդ ենթագիտակցական ուժերում է ամփոփված ողջ անցյալն ու ապագան» (Висемеславцев 1995: 346, 351): Էպոսն իր մեջ ամփոփում է ժողովրդի խորախորհուրդ իմաստությունն ու պատգամները գալիք սերունդներին. «Այս իմաստով հայոց էպոսը ոչ թե դաս, այլ ամբողջական համակարգված դասընթաց է ձևակերտել՝ իր հերոսների ճակատագրի, վարքի և սխալների ճիշտ ընթերցում-մեկնությունը վստահելով ապագայի մեկնիչներին» (Ավետիսյան 2013): Հայկական էպոսն իր մեջ խտացրել է հայի աշխարհայացքի, աշխարհընկալման ողջ համակարգը, հիրավի այն հայ ժողովրդի գլուխգործոց ստեղծագործությունն է: Ամենին պատահական չէ, որ էպոսի թեմային անդրադառնալիս հայ մտավորականներն այն համարել են հայկական մշակույթի բարձրակետը, ոմանք նույնիսկ սրբացրել՝ համարելով հնագույն հեթանոսական Աստվածաշունչ (Արմին 2007), այն չընդունելով սոսկ որպես ժողովրդի ստեղծագործական մտքի հղացք: «Մեր էպոսն ինձ

համար ուղղակի հայ ողջ մշակույթի գագաթն է: Հենց Փոքր Միերի ճյուղը ...» (Մաթևոսյան 2005. 51),- ասա, թե որքան է արժևորում էպոսը Հր.Մաթևոսյանը: Էպոսի հերոսների վարքն ու բարքը, նրանց սխալներն ու սխալները խորհելու տեղիք են տալիս, դրանք կարծես յուրօրինակ գաղտնագրեր են, որ կարիք ունեն վերծանման, մեր անգիտակցականի խորքերից մի ժամանակ ազատված խորհուրդներ են, որոնց անտեսումը կարող է կործանիչ լինել մեզ համար: «Ինչու էր Հր.Մաթևոսյանը շեշտադրում՝ «Հենց Փոքր Միերի ճյուղը», որովհետև նրանում առավել քան ողբերգականորեն խտացած է Սասնա գարմի նախորդ սերունդների սխալ վարքագծի ճակատագրականությունը, ինչը էպոսի նախորդ ճյուղերում հնչեցվել էր որպես վտանգված ինքնության ահազանգ» (Ավետիսյան 2013):

Փոքր Միերը, թերևս, հայկական էպոսի ամենաառեղծվածային կերպարներից է, նա կարծես մեր ժողովրդի ենթագիտակցական և անգիտակցական մղումների խորախորհուրդ մարմնավորումն է: Փոքր Միերը նաև ամենահակասական կերպարներից է: Շատ հետազոտողներ յուրովի են մեկնաբանել Փոքր Միերի կերպարը՝ նկատելով թաքնված խորհուրդներ, անբացատրելի վարքաձև: Այսպես է նրան տեսել նաև մեծանուն հայ բանաստեղծ Ավ.Իսահակյանը՝ ընդգծելով Միերի երկակի բնույթը. «Էպիկական Միերը դիալեկտիկ հակասությունների մի կոմպլեքս է. նա բարի է, նա չար է, վերջնական սինթեզի մեջ բարի է: Կարծես ժողովուրդը կործանել է իր հեթանոսական մեհյանները և քրիստոնեական տաճարները և նրանց քարերից նոր շաղախով

բարձրացրել է իր մոնումենտալ նոր շենքը – Մհերին՝ մարգարեական լուսապսակով զարդարված» (Իսահակյան 1977. 157, 166): Ի տարբերություն էպոսի մյուս դյուցազունների՝ նրան բոլորովին այլ ճակատագիր է բաժին հասել: Փոքր Մհերը կարծես բնականի և գերբնականի սահմանագծում մոլորված ոգի լինի, որն անվերջ դեգերումների մեջ է: «Ներսի մեջ աճող երկակի գոյություն ուներ, որ մեկ էլ տեսար ինքն իր դեմ հակադիր կեցվածքների էր վերածվում: Մեկը ներհակ, անհնազանդ խռովարարի ըմբոստությունն էր, որ հանում էր բոլորի դեմ, անհաշտ էր պահում աշխարհի հետ, երկրորդը ստիպում էր կյանքը, անգամ իրեն անհասկանալի, անհայտ ինչ-որ բանի նվիրաբերել, լինել անընդհատ շրջապատյալ ճանապարհների վրա: Մի գործությունն օտարում էր աշխարհից, երկրորդը անապատներում թափառական դարձնելով՝ նպաստում էր անտեսանելի աշխարհի դռները որոնելուն» (Խեչոյան 2014. 94):

Նրա առեղծվածային բնույթը նկատվում է հենց ծնված օրից, երբ հարազատները զարմանում են նրա խուփ ձեռքը տեսնելով, իսկ այն բացելուց հետո՝ մի կաթիլ արյունը նկատելով.

«Թորոս առավ ըզողան, տեսավ.
 Չմանուկի ձեռք մաժեց, մատներ բացվան.
 Տեսավ, կաթ մի արյուն ձեռքի մեջ.
 Ասաց.- Հայ, հայ, թե քար էտր մուտ տա,
 մուտ տա,
 Հող չի կարնա պահի.
 Չաշխարհ արեր է կաթ մի արուն,
 Դրեր է ի մեջ ձեռքին:
 Թե որ էդի մնաց
 Էդոր մոտեն զարմանալի բան տելնի»
 (Մասունցի Դավիթ հայկական ժողովրդական էպոս 1939. 327):

Ինչ է հուշում մեզ այս դիպվածը. մի՞թե Մհերի ճակատագիրն արդեն կանխորոշված էր նրա ծննդյան առաջին իսկ օրվանից, չէ՞ որ քեռի Թորոսի կանխատեսումն իրականություն է դառնում, մի՞թե լույս աշխարհ գալով՝ Մհերն արդեն դատապարտված էր. ամեն ինչ ի վերուստ կանխորոշված էր, և նա պարզապես եկել էր խաղալու իրեն բաժին հասած դերը: Իսկ սա նշանակում է, որ նա ազատվում է որևէ պատասխանատվությունից, և զուր են նրան ուղղված բոլոր մեղադրանքները: Այս դեպքում հարց է ծագում, ինչու՞ է հայ ժողովուրդն իր վերջին դյուցազունին դատապարտել այսպիսի ճակատագրի: Փոքր Մհերի կյանքը ներթափացված է ողբերգականությամբ: Մանկուց նրան ուղեկցում է որբության զգացումը, որից ազատվելու համար նա որոշում է գտնել հորը, սակայն այս քայլն ավարտվում է հոր հետ մենամարտով և վերջինիս կողմից բանադրմամբ, որն էլ սկիզբ է դնում նրա հետագա դեգերումներին և ավարտվում աշխարհից մեկուսանալով: Ամենուր նրան ուղեկցում է օտարվածության և լքվածության զգացումը: Նա փորձում է փախչել անցյալից, սակայն իր ներկան ևս ոչինչ չի խոստանում, կյանքն սոսկ դատապարտվածության մի զգացում է, որի դեմ Մհերը փորձում է ընդվզել. նա Աստուծուց կռիվ է պահանջում՝ այդպիսով ցանկանալով ձերբազատվել այն դաժան վիճակից, որն իրեն բաժին էր հասել: Նա իր վրա է կրում ողջ մարդկության հոգսը, անարդար աշխարհը փոխելու անգործությունը ստիպում է նրան այդ աշխարհից հեռանալ:

«... Փոքր Մհերը հայոց առաջին escapist փախստականն է,- այսպես է բնորոշում նրան Ա.Ռսկանյանը,- հայրենի հողը չափազանց թույլ ու փխրուն է դառնում Մհերի ու նրա ձիու ոտքերի տակ, չի դիմանում սրանց ծանրությանը, նա իր վրա է կրում սեփական հոր

անեծքը և ահա այդ մեծ Հրաժարվողը պարփակվում է ժայռի մեջ, հայտարարելով, որ աշխարհը չար է, հողը ծերացել և խաբուսիկ է դառել, որ ինքը դուրս կգա լույս աշխարհի այն ժամանակ, երբ աշխարհը քանդվի ու նորից վերաշինվի: Պատմական ժամանակից խույս տված և Հավերժության մեջ պարփակված այդ տիպիկ մարգինալը կանգնեց հայոց Սփյուռքի սկունքներում» (Ոսկանյան 1993): Ինչպես տեսնում ենք՝ Փոքր Միերը հայոց ինքնության հարացույցում ունի իր ուրույն նշանակությունը, նա հայոց ինքնության արքետիպերից է: Մակայն Ա. Ոսկանյանի մեկնաբանության մեջ մի տեսակ հանդիմանություն է նկատվում, ինչը տարիներ անց նա այսպես է մեկնաբանում. «Միերի մեղավորության մասին թեզին հասնելով, տողերիս հեղինակը ստիպված է ընդհատել իր դատողությունների ընթացքը, խոստովանելու համար, որ շփոթված է: Քանի որ տարիներ առաջ Փոքր Միերի թեմային նրա անդրադառնալու հիմնական պատճառը վրդովմունքն է եղել: Հասարակական նորոգության եռանդով ներշնչված հեղինակը Միերին հայոց առաջին փախստական-էսկապիստն է համարել, որը նախնյաց ավանդական կարգի մեջ հենարան չգտնելով՝ նեղացել է աշխարհից, ապաստան գտել Ագռավաքարում և այսպիսով հիմք դրել հայերիս նեղացած, այսինքն, պատասխանատվությունից խուսափող հերոսների շարքին: Հեղինակն այժմ բոլորովին վստահ չէ, որ ճակատագրի քմահաճույքին թողնված խեղճ որբուկն ընտրության հնարավորություն ունեւ: Նա ուզում է հասկանալ, այս ինչպես եղավ, որ տոհմի պատմության կեռմաններում կուտակված ողջ ծանր բեռն իր անտանելի ահռելիությամբ հանկարծ բարդվեց անձնող մնացած այդ հսկա մանուկի փխրուն ուսերին» (Ոսկանյան 2004.82): Այսպիսով, Ա. Ոսկանյանը այդուհանդերձ արդարացնում է Միերի փախուստը՝

հանգելով այն մտքին, որ վերջինս այլ ելք չուներ, նա դատապարտված էր «...Միերն այլևս խնդրելու բան չունի... Ժայռի ճեղքվելը սեփական արդարության չափանիշ կարգելով՝ նա փաստորեն ինքնուրույն որոշում է ընդունում: Դա փոքրիկ մի ապստամբությունն է, որից սկիզբ է առնում հայերիս՝ դիցաբանական համառությամբ վերարտադրվող «բարոյական հաղթանակների» անվերջանալի շարանը: Հաղթանակներ, որ մենք մշտապես տանում ենք *դայբացած հողի* և *չար* աշխարհի նկատմամբ» (Ոսկանյան 2004. 84): Գիտակցելով աշխարհի չարությունն ու հողի դայբացումը՝ Միերն իրեն օտարված և դատապարտված է զգում: «Միերն ստիպված էր հեռանալ եռաչափ գոյաբանական աշխարհից իր նախնիների սխալների պատճառով, քանզի նրանք՝ պապն ու հայրը, բավարար չափով խոհեմ չէին եղել երկրի նյութական և հոգևոր գանձերին տեր լինելու գործում, վտանգել էին իրենց և սերունդների ինքնությունը, ահա թե ինչու ծնողների հոգիները նրան հավերժ փրկության են մղում, իսկ համազգային միջակայն աշխարհագրությունը անվերջ վերադարձի գործառույթ շնորհում: Մենք՝ հայերս, սպասում ենք Միեր փրկչի հայտնությանը» (Ավետիսյան 2015): Այսպիսով, Միերի հեռացումը կամ օտարումը միակ լուծումն էր՝ կուտակված մեղքի ահռելի բեռի թթափման միակ առհավատչյան: Մակայն կյանքի արհավիրքներին դիմակայած ազգի վերջին դուրսագունը չէր կարող համակերպվել և հնազանդվել իր դժխեմ ճակատագրին՝ իր ներսում կրելով այդ խռովքը և փակվելով Ագռավաքարում՝ նա լիովին օտարված չէ, արտաքին աշխարհը չի դադարել գոյություն ունենալ նրա համար:

Պատմության տխուր դասերը յուրացրած հայը, ենթարկվելով դաժան փորձությունների, այդուհանդերձ չի դադարում հավատալ, նա կռիվ ունի աշխարհի հետ, այն անարդար աշ-

խարհի, որում կարծես ինքն այլևս օտարված է, այն աշխարհում, որտեղ արդարության հաստատման անվերջանալի կռիվ ունի: Ցեղասպանություն վերապրած հայը ցայսօր այդ անարդար աշխարհից պահանջում է ճանաչում և հատուցում, բայց կարծես թե աշխարհը չի շտապում արձագանքել: Հայը կարծես չի ուզում հավատալ, որ ինքն այլևս անելիք չունի. իր էպոսի վերջին դյուցազունն այդ հուսահատությունը փարատելու մի վերջին փորձ է անում. Մհերն Աստուծոց խնդրում է.

«Որ կամ կռիվ մի տա իրեն,

Կամ իրեն ամանաթ առնի» (Մասունցի Դավիթ հայկական ժողովրդական էպոս 1961. 318):

Այստեղ արտառոց մի երևույթ է պատահում. Աստված հրեշտակների գորք է ուղարկում նրա հետ կովելու, սակայն այդ մենամարտը հաղթող չի ունենում: Մհերի այս խնդրանքն էլ է անհասկանալի հետևանք ունենում: Նա չի հասկանում՝ ինչու այդպես եղավ, չէ՞ որ իր հորդորը այլ էր, նա կասկածներ ունի, փորձում է հասկանալ՝ ո՞րն է իր մեղքը և արդյո՞ք մեղավոր է.

«Կանգնի, իմ թուր գարնետ էդ քարին,

Թե կտրեց, ես չեմ մեղավորցեր,

Թե չկտրեց, մեղավորցեր եմ:

Թուր որ էզար քարին,

Քար երկու կողմեն փեղկվավ,

Ինք, իր ձին գնացին մեջ.

Քար էկավ, իրար կպավ» (Մասունցի Դավիթ հայկական ժողովրդական էպոս 1961.318):

Փաստորեն Մհերն ինքը կասկածում է իր անմեղությանը, նա ուզում է հասկանալ, գուցե ինքը մեղանչե՞լ է որևէ հարցում, և այդ է պատճառը, որ աշխարհը նրան չի հանդուրժում: «Աստծո կողքին արարելու համար, էպոսի լեզվով՝ *Ազոավի քարի* մեջ բնակվելու համար անհրաժեշտ է վերջնականապես և

անվերապահորեն վստահ լինել սեփական էության մեջ: «Քարը» չի հանդուրժի աննշան մեղավորությունը՝ այդ թագավորություն մուտք կունենա միայն նա, ով Աստծո Գառան պես անմեղ է» (Շահվերդյան 2001.110): Ժայռի բացվելը Մհերին նշան է, նրան տանջող հարցերից գեթ մեկը անպատասխան չի մնում, նա անմեղ է, բայց այս դեպքում մեկ այլ հարց է ծագում. ինչու՞ է նա արժանացել այսպիսի ճակատագրի:

Մի պահ թվում է, թե Մհերը որոշում է հեռանալ՝ պարզապես հոգնելով պայքարելուց: Շատ հետազոտողներ են նրան համարում փախստական, խռովյալ հերոս, անգամ մեղադրում իր այդ որոշման համար, սակայն էպոսը թույլ է տալիս այլ բան կարծել. նա այլ ելք չունի: Նա անվերջ պայքարում է իրեն բաժին հասած դառը ճակատագրի դեմ: Անգամ առժամանակ փակվելով Ագոավաքարում՝ նա չի կորցնում իր հույսը, նա դուրս է գալիս ժայռից ստուգելու հողի ամրությունը, ստուգելու՝ արդյո՞ք աշխարհը նորոգվել է: Ա.Ոսկանյանը Մհերի՝ ժայռում փակվելը համարում է ոչ արդարացված՝ նշելով, որ այդ հարցում նրա հայր Դավիթն ավելի շատ պատճառներ ուներ «չար» աշխարհից խռովելու. «Եթե աշխարհի «չար» լինելը արտաքին ճնշումներով բացատրվեր, ապա ժայռում փակվելու շատ ավելի մեծ հիմքեր պիտի ունենար Դավիթը, որը ստիպված էր մշտական և կատաղի պայքար մղել Մսրա Մելիքի էքսպանսիոնիզմի դեմ» (Ոսկանյան 2004.85): Առաջին հայացքից միանգամայն տրամաբանական է թվում այս բացատրությունը, այդուհանդերձ կարելի նկատել, որ խնդիրն այն չէ, որ Դավիթն անընդհատ ստիպված է եղել պայքարել հանուն հայրենի հողի ազատագրման, քանի որ Փոքր Մհերն այս հարցում առնվազն չի զիջում հորը, այլ այն, որ Մհերն իր վրա կրում էր բանադրվածի ծանր

լուծը: Եթե համեմատենք հոր և որդու կյանքը, ապա կնկատենք թե՛ նմանություններ, թե՛ էական տարբերություններ, որոնց արդյունքով նրանց ճակատագրերը տարբեր ընթացք ունեցան: Ե՛վ Դավիթը, և՛ Մհերը ջանք չենք խնայել հայրենի հողի պաշտպանության համար՝ վտանգելով իրենց կյանքը և գրկանքներ կրելով: Նրանց երկուսին էլ մանկուց ուղեկցել է որբության զգացումը, սակայն հարկ է նկատել, որ Մհերի դեպքն այլ էր: Ի տարբերություն Դավթի, որի լույս աշխարհ գալու համար ծնողները նվիրաբերեցին իրենց կյանքը, Մհերն այլ կերպ է զգում որբության ծանրությունը: Ի վերջո այդքան փափագելով գտնել հորը՝ նա հայրական անեծքին է արժանանում. իր անվերջանալի դեգերումներից հոգնած՝ նա հանգուցյալ ծնողներին է դիմում՝ իրեն ուղղորդելու: Հենց նրանք էլ խորհուրդ են տալիս փակվել Ագռավաքարում: Այսպիսով, կարծել, թե Դավիթն ավելի շատ պատճառներ ուներ ժայռում փակվելու, ճիշտ չէ: Էպոսում մենք տեսնում ենք Մհերի տառապանքը, նրա երկմտանքը: Ժայռում փակվելու որոշումը ինչ-որ իմաստով թելադրված էր նրան, այդ խորհուրդ տվեցին հանգուցյալ ծնողները, դա էր նրան հուշում Աստծու հրեշտակների հետ մենամարտը, ժայռը թրով կիսելու նրա պայմանը, «հողի դալբացումը»: այս ամենն էլ հանգեցրեց այդ վճռին:

Ագռավաքարում Փոքր Մհերի փակվելու ինքնատիպ մեկնաբանություն է ներկայացնում Ավետիսյանը, ըստ որի՝ Փոքր Մհերին Ագռավաքարում փակելը վտանգված սերմը փրկելու հավատավոր ճիգ էր, մինչև հայոց միտքն ու ոգին զորություն կստանային գատորոշելու և վնասագրեծելու մեր տեսադաշտից խուսափող անիրական թշնամուն (Ավետիսյան 2013): Այս կերպ, փաստորեն, Մհերի հեռացումն արդարացված է. դա ժամանակ շահելու հուսահատ մի փորձ է, այլ ոչ թե հրա-

ժարում կամ սեփական խնդիրների լուծման անկարողության գիտակցումով պայմանավորված թուլակամության դրսևորում: Նրա առժամանակյա բացակայությունը պարզապես հուսահատության արդյունք չէր, Մհերի ոչ-ը սոսկ մերժում չէր, այլ ընդվզում: Մհերն ընդվզեց աշխարհի կարգի դեմ, նա ոչ ասաց «չար» աշխարհին, նա ձեռնոց նետեց անգամ Աստծուն՝ և չպարտվեց, և չհաղթեց: Մհերի ընդվզումը սովորական ընդվզում չէր, նա միայն իր դժբախտ ճակատագրի դեմ չէր ընդվզում, այլ աշխարհակարգի, նրա ընդվզումը մետաֆիզիկական էր. «Մետաֆիզիկական ընդվզումը մարդու ապստամբությունն է իր բախտի և ողջ աշխարհակարգի դեմ: Այդ ընդվզումը մետաֆիզիկական է, քանի որ վիճարկում է մարդու և տիեզերքի վերջնական նպատակները: Ստրուկը բողոքում է իրեն բաժին հասած ստրկական վիճակից, մետաֆիզիկական ընդվզողը բողոքում է իրեն բաժին հասած բախտից, որին արժանացել է իբրև մարդկային ցեղի ներկայացուցիչ: Ապստամբած ստրուկը չի հաշտվում իր հանդեպ տիրոջ վերաբերմունքի հետ, մետաֆիզիկական ընդվզողը հայտարարում է, որ ինքը գրկված և խաբված է աշխարհի կողմից» (Kamio 1990:135): Եվ իսկապես, Մհերը, ժայռում փակվելով, չէր ցականում պարզապես փախչել իր դժիսեմ բախտից, նա իր անձնական ճակատագրի համար չէր սրտնեղել, նրա բողոքն ավելի խորն արմատներ ուներ, նա ընդվզում է աշխարհակարգի դեմ, նրա մեջ է հայ ժողովուրդը արտացոլել իր բողոքն առ Աստված, ավելին, այդ ընդվզման հիմքում միայն բողոքը չէ, նրանում կա նաև սպասում, նա դեռ անելիք ունի, բայց սպասում է իր ժամին.

«...աշխարք ավերվի, մեկ էլ շինվի,
Երբոր ցորեն եղավ քանց մասուր մի,
Ու գարին եղավ քանց ընկուզ մի,

Էն ժամանակ հրամանք կա, որ էլնենք էդտեղեն» (Սասունցի Դավիթ հայկական ժողովրդական էպոս 1961. 319, 320):

Ինչպես և Մհերը, հայ ժողովուրդը շարունակում է սպասել այդ լուսավոր ապագային, աշխարհի նորոգությանը և արդարության վե-

րականգմանը: «Ապագայապաշտ է հայը. նրա կյանքի ամենաազդու մղումը լինելիական տենչանքն է. գալոց հավիտենականի կարոտը» (Ասատրյան 1998. 66): Եվ «գալոց հավիտենականի կարոտ»-ը սրտում դեռ սպասում է:

ՄԵԶԲԵՐՎԱԾ ԵՎ ՀՂՎԱԾ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ասատրյան, Հ. (1998): Արթնացի՛ր, հայ մարդ, Երևան:
2. Ավետիսյան, Ս. «Վտանգված ինքնության ահագանգը «Սասնա ծռերում» կամ էպոսի դասերը», Անդին, 6.06.2013, www.andin.am.
3. Ավետիսյան, Ս. «Հայոց հոգու Ագռավաքարը», Գրանիշ, 26.02.2015, www.granish.org.
4. Արմին, Ա. (2007): Հնագույն հեթանոսական Աստվածաշունչ՝ Սասնա ծռեր էպոսը, Լուսինջելես, հ. 1:
5. Իսահակյան, Ավ. (1977): Երկերի ժողովածու, հ. 5, Երևան:
6. Խեչոյան, Լ. (2014): Մհերի դռան գիրքը, Երևան:

7. Մաթևոսյան, Հ. (2005): Սպիտակ թղթի առջև, Երևան:
8. Շահվերդյան, Գ. (2001): Փոքր Մհերից դեպի Քրիստոս, Երևան:
9. Ոսկանյան, Ա. Արդյոք Հայաստանը Եվրոպա է, ՀՀ օրաթերթ, 16.12.1993.
10. Ոսկանյան, Ա. (2004): «Homo trickster, կամ էսթետիզմի ծուղակները», Ռուբիկոն, Երևան:
11. Սասունցի Դավիթ, (1939): Հայկական ժողովրդական էպոս, Երևան:
12. Սասունցի Դավիթ հայկական ժողովրդական էպոս, Երևան, 1961:
13. Вышеславцев, Б. (1995). “Русский национальный характер”, Вопросы философии, № 6.
14. Камю, А. (1990). Бунтующий человек, Москва.

Արուսյակ ՂԱՐԻԲՅԱԼ

ՓՈՔՐ ՄՀԵՐ. ԸՆԴՎԶՈ՞Ղ, ԹԵ՞՞ ՕՏԱՐՎԱԾ ՀԵՐՈՍ

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Հայկական էպոսի ամենաառեղծվածային կերպարներից է Փոքր Մհերը: Շատ հետազոտողներ յուրովի են մեկնաբանել Փոքր Մհերի կերպարը՝ նկատելով թաքնված խորհուրդներ, անբացատրելի վարքաձև, նրան վերագրելով երկակի բնույթ: Հողվածում փորձ է արվել բացահայտելու այդ երկվության ակունքները, ներկայացնելու խնդրի առարկային վերաբերող որոշ հետազոտողների աշ-

խատանքներ, նոր մոտեցան լույսի ներքո վերլուծելու Փոքր Մհերի կերպարը: Փոքր Մհերի կյանքը ներթափացված է ողբերգականության: Ամենուր նրան ուղեկցում է օտարվածության և լքվածության զգացումը: Նա իր վրա է կրում ողջ մարդկության հոգսը: Լինելով բանադրված և զգալով իր ճակատագրի ողջ ողբերգականությունը՝ Մհերն ընդվզում է աշխարհի կարգի դեմ, նա ոչ է ասում «չար» աշ-

խարհին: Այդ ընդվզումը սովորական ընդվզում չէր. դա մետաֆիզիկական ընդվզում էր:

Հանգուցային հասկացություններ. Էպոս, ազգային հոգեկերտվածք, օտարում, լքվածություն, մետաֆիզիկական ընդվզում:

Arusyak GHARIBYAN

LITTLE MHER : REVOLTING OR ALIENATING HERO?

ABSTRACT

One of the most enigmatic personages of Armenian epic is a Little Mher (Pokr Mher). His personage was interpreted peculiarly by many researchers highlighting the hidden sacrament and inexplicable behavior attributing him a dualistic essence. The aim of the article is to discover the path of dual nature, introducing the works of some researchers concerning the subject matter and analyzing the personage of Little Mher with a different approach. The life of Pokr Mher is ingrained with tragedies. The feeling of alienation and abandonment is accompanying him everywhere. He is bear-

ing a burden of all the mankind. But considering Mher's personage as a refugee and sulky perhaps is a result of hasty approach. Being excommunicated and feeling the whole tragedy of his destiny, Mher is struggling gainst world manner and saying "NO" to the wicked world. His revolt is not a simple as it was not directed to the personal unfortunate fortune, but it is a revolt against the world manner, his revolt is metaphysical.

Key concepts: epic, national mentality, alienation, abandonment, metaphysical revolt.

Арусяк ГАРИБЯН

МГЕР МЛАДШИЙ: БУНТУЮЩИЙ ИЛИ ОТЧУЖДЕННЫЙ ГЕРОЙ?

РЕЗЮМЕ

В статье представлены и проанализированы основные работы исследователей, в которых обсуждается персонаж героя армянского эпоса Мгера Младшего (Покр Мгер). Он является самым противоречивым и загадочным героем армянского эпоса. Многие исследователи по разному интерпретировали его персонаж и поведение, заметив необъяснимые и скрытые мотивы и двойственность его сущности. Вся его жизнь пропитана трагизмом. Всюду

его преследовали чувство заброшенности и отчуждения. Однако, глубоко чувствуя всю тяжесть своей судьбы, он выражает свое несогласие со своей участью и бунтует против «злого» мира. Его бунт необычный, это метафизический бунт против мироустройства.

Ключевые понятия: эпос, национальный менталитет, отчуждение, заброшенность, метафизический бунт.